

Семеро воронів

Божена Нємцова

Пекла якось мати хліб і пообіцяла своїм сімом синам спекти кожному по калачу, якщо вони не пустуватимуть і сидітимуть тихо. Хлопчаки припинили і якусь хвилину й справді сиділи, наче води в роті понабирали. Але калачі так швидко не могли спектися, і дітям незабаром урвався терпець. Вони знов почали дратувати матір, смикали їй за спідницю й питали, коли ж нарешті спечуться калачі. Мати терпіла-терпіла, а потім не витримала й вигукнула у гніві:

— А щоб ви всі воронами поставали!

Не встигла нещасна жінка промовити ці слова, як усі семеро її синочків обернулися на сімох воронів, сумно глянули на матір, затріпотіли крильми, злетіли в повітря і щезли з очей. Мати рвала на собі волосся, плакала, бідкалася, але все було намарно: від дітей не лишилося й сліду.

А тут додому вернувся батько. Ніхто з сімох синів не вийшов на поріг привітати його. Дізнавшись про нещасну долю своїх дітей, сердега гірко заривав і мало з глузду не з'їхав. Дружину він не лаяв, бо бачив, як вона й сама тяжко карається, і свій біль волів заховати глибоко в серці.

Минув якийсь час, і їхнє горе трохи вляглося: доля зглянулася над ними і послала їм на втіху донечку Богданку.

Богданка була дуже миле дитятко, і що більше вона підростала, то робилася гарнішою, то більше приносила батькам утіхи, ніби прагнула хоч трохи розвіяти їхній смуток.

Якось стояла вона в коморі біля скрині, де мати щось шукала, і раптом побачила на дні сім маленьких хлопчачих сорочечок.

— Чиї це сорочечки, матусю? — з цікавістю запитала Богданка.

— Ох, краще не питай, люба дитино, — відповіла мати, і з очей у неї закапали сльози.

Богданка побачила, що мати плаче, і не стала ні про що більше допитуватись. Але думка про те, чиї це сорочечки і чому, глянувши на них, мати розплакалася, не давала їй спокою. Дівчинка запитала про це в батька, але й той почав утирати сльози, і Богданка знов нічого не довідалась. І раптом їй сяйнуло в голові: це ж, мабуть, у неї були колись брати. Але дивно, чого батьки ніколи про них не згадують. Навіть якщо ті повмирали або опинилися десь на чужині, то все одно чому ніхто про них і словом не прохопиться?

У домі в них жила стара служниця, яку звали Доротою. Дорота служила в них багато років і стала в родині вже зовсім своєю. Тож Богданка і в неї запитала, чиї це лежать у скрині сорочечки й чому над ними так плакала мати. Довго не хотіла Дорота нічого їй розповідати, але потім не витримала і розказала про все, що колись сталося в їхній родині. Як же засмутилася Богданка, почувши про нещасну долю своїх братів!

— Скажи мені, Доротко,— запитала вона в служниці,— які були на вигляд мої братики?

Дорота змалювала їй хлопців з голови до п'ят, розповіла, хто що любив і їв, котрий із них був добрий, а котрий іще добріший.

— Ох, як би я любила своїх братів! — зітхнула дівчинка, коли Дорота закінчила розповідь.

Нараз вона підвела свою кучеряву голівку й запитала:

— Доротко, скажи, куди полетіли мої брати? Невже вони й справді пропали навіки?

— Пропали? Навряд. Але хто знає, де вони тепер і хто їх зачарував. Я маю сумнів, щоб хтось наважився іти їх шукати.

— Якби я була велика й дужа, то пішла б їх шукати і шукала б доти, доки не знайшла б.

— Дорога моя дитино, світ безмежний, без кінця-краю, і ти в ньому загубилася б, як те макове зернятко на широкій рівнині. Це марні сподівання — знайти братів,— одмовляла Богданку стара служниця.

Але смілива дівчинка й на хвилину не переставала думати про своїх нещасних братів. Хоч би куди вона пішла і хоч би що робила, весь час пам'ятала про них. Її намір вирушити в дорогу міцнів з кожним днем.

Минуло кілька років. Богданка стала струнка, мов смерека, станом гарна, обличчям — вродлива, душею чиста й чесна. За весь цей час вона ні на мить не забувала про свій намір, і, коли Богданка приготувала собі одягу й через кілька днів була вже готова вирушити в дорогу. Коли вона почала прощатися з батьками, мати зняла з руки перстень і мовила:

— По цьому персня тебе впізнають мої сини, бо вони гралися ним, коли я тримала їх на колінах.

Із слізьми на очах відпустили батьки свою єдину дочку, та й у Богданки теж серце краялося від жалю, коли вона прощалася з ними. Але від свого твердого наміру вона й не думала відмовлятися.

Не день, не два мандрувала Богданка світом, але братів ніде не було й сліду. Якось зайшла вона до темного лісу і, довго проблукавши, набрела нарешті на маленьку хатку. В хатці було прохолодно й затишно, але порожньо. Богданка сіла й стала чекати, хто сюди прийде. Зненацька рвучко відчинилися двері, й до хатки зайшов якийсь дивний юнак.

— Хто ти і що тобі тут треба? — різко запитав він і дихнув на Богданку гарячим вітром.

— Не сердься, будь ласка, я шукаю своїх сімох братів, але заблукала в цьому лісі й зайшла до твоєї хатки. Дозволь мені перепочити.

— Я — Вітер, і кожного, хто трапляється мені на дорозі, розшарпую на шматки. Але тобі я дозволяю перепочити в своїй хаті.

Богданка подумала: "Якщо цей юнак — Вітер, то він літає скрізь і всюди й має знати про моїх братів".

— Вітре,— мовила вона за хвилину,— я вже давно ходжу по світу й шукаю своїх сімох братів, яких зла чаклунка обернула на воронів; чи ти, бува, не знаєш, де вони?

— На жаль, не знаю, але, може, мій брат Місяць скаже тобі, де вони. Ти добра дівчина, якщо хочеш, я віднесу тебе до нього.

Богданка радо згодилась. Буйний Вітер підхопив її і поніс.

Місяць був блідий юнак із срібним волоссям.

— Чого ти від мене хочеш? — запитав він Богданку.

— Ох, Місяцю! Я шукаю своїх сімох братів, яких зла чарівниця обернула на воронів. Прошу, скажи, де вони?

— Я з радістю сказав би. Та нічого про них не знаю. Але мій брат Сонце — той напевне зможе тобі це сказати. Якщо хочеш, я віднесу тебе до нього.

Хіба могла Богданка цього не хотіти? Вона радо погодилася, і срібноволосий юнак відніс її до свого брата Сонця, золотокудрого юнака із вродливим обличчям. Коли Богданка розповіла йому про своє горе, він сказав:

— Я знаю, де твої брати, й можу тебе до них віднести. Але спершу відпочинь і підкріпись вечерею.

Богданка послуhalась його поради, сіла до столу й почала вечеряти смаженим курчам.

Коли вона підвечеряла, золотоволосий юнак мовив:

— Не викидай цих кісток, дівчино, а збери їх і візьми з собою, вони тобі знадобляться.

Богданка послуhalася й зав'язала кісточки в ріжок фартуха. Вона мала ще трохи відпочити, а коли почало світати, по неї в золотій кареті приїхало Сонце. Богданка сіла, й вони помчали через гори й долини. Важко сказати, скільки годин їхали вони, перш ніж опинилися в похмурій ущелині, з усіх боків оточеній стрімкими скелями. Там золотокудрий юнак висадив її з карети і сказав:

— А тепер допомагай собі сама!

І зник.

Богданка роззирнулася довкола і, побачивши високі скелі й темну ущелину, розгубилась, не знаючи, куди їй іти шукати своїх братів.

"Може, вони на одній із цих скель,— подумала вона,— але як мені, нещасній, туди дістатися?"

Вона ходила від однієї скелі до іншої й нарешті зупинилася біля тієї, яка видалася їй найприступнішою. Щоб легше було лізти нагору, вона підкасала спідниці, але з фартуха її в цю хвилину висипалися кісточки і — о диво! — раптом обернулися в драбинку, яка сягала самого вершечка скелі. Богданка спритно полізла по драбинці нагору й нарешті щасливо досягла останнього щабля. Зійшовши з драбинки, вона опинилася в печері й тут-таки збагнула, що це житло її братів. Там стояло сім ліжок, посередині стіл, а на ньому — сім приборів. Їжі тут теж було вдосталь, а в печі навіть вогонь горів. Не довго думаючи, Богданка заходилася готувати сім страв, для кожного брата іншу. Коли страви були готові, вона поставила їх на стіл, зняла з пальця материн

перстень і поклала його під тарілку на чільному місці, здогадуючись, що там, напевне, сидітиме найстарший брат. Потім усе прибрала в печері, сховалася за одне з ліжок і стала чекати, коли вернуться брати.

Минуло небагато часу, і брати-ворони повернулися з полювання додому.

— Що це? — вигукнув перший.— На столі вечеря? Хто її нам приготував?

— А погляньте-но, ця вечеря ніби спеціально для нас приготовлена, кожного жде те, що йому найдужче смакує! — вигукнув другий.

— Браття! Ось материн перстень! Тут є хтось із дому! — радісно вигукнув найстарший брат, знайшовши під тарілкою перстень.

— Обшукаймо печеру,— запропонував наймолодший.

Брати послухались його поради, почали шукати і знайшли Богданку.

— Хто ти така? — запитали вони в один голос.

— Ваша сестра Богданка. Я принесла вам вітання од матері й батька, а щоб ви мені повірили, мати дала мені свій перстень.

— О, ми й так віримо, що ти наша сестра, бо хто ще зміг би відважитися нас шукати? — вигукнули брати.

Вони посунулись і дали їй місце за столом. Сівши між них, Богданка змушена була розповісти, що сталося вдома після того, як вони зчезли, і, коли закінчила свою розповідь, запитала, що їй треба зробити, аби їх визволити.

— Це нелегка справа, хоч вона й може видатися тобі легкою,— сказав найстарший брат.— Якщо ти, люба сестричко, хочеш нас визволити, то мусиш кожному пошити сорочку. Але спершу тобі доведеться самій посіяти льон, прополоти його, вибрати, витіпати, спрясти пряжу, зіткати полотно, вибілити і тільки після того пошити з нього сорочки. І за весь цей час ти не смієш і слова вимовити, хоч би не знати що діялося довкола тебе. Якщо ти на це відважишся, ми будемо визволені.

— Це не так важко, як вам здається. Я все це вмію, все зроблю й помовчати мені теж буде під силу, якщо я знатиму, що це допоможе вас визволити,— відповіла добра сестра.

Брати невимовно зраділи й трохи руки їй не цілували із вдячності. Після вечері вони постелили їй постіль, і вона швидко заснула.

Вранці після сніданку один із братів дав їй скриньку з насінням і сказав:

— А тепер, люба сестрице, якщо ти хочеш нас визволити, тобі доведеться покинути наше житло. Візьми це насіння і спускайся в долину — ми покажемо, де його треба посіяти.

Богданка слухняно взяла скриньку і пішла в тому напрямку, куди полетіли брати-ворони. Спустившись униз, у долину, брати показали їй поле, яке треба було засіяти льоном, а потім відвели до дуплистої верби, де їй доведеться жити, з жалем попрощалися з нею і повернулися до своєї печери. Богданка швидко розпушила ниву й посіяла льон.

Поки насіння сходило і льон ріс, вона могла робити, що хотіла. Дівчина гуляла в долині та в лісі або прибирала своє нове житло — дуплисту вербу. Про їжу турбуватися

їй не треба було, бо щодня в один і той самий час у неї в дуплі з'являвся сніданок, обід і вечеря, і хоч вона знала, що це їй приносять брати, проте жодного з них ні разу не бачила.

Незабаром льон виріс, і його треба було прополоти. Тепер роботи в Богданки вже вистачало. Поки настала пора вибирати льон, знову минув якийсь час. Богданка знала, що тепер нудьгувати їй не доведеться. Вона вибрала льон, старанно розстелила його на росяній траві, раз по раз обертала, а коли він висох,— ретельно витіпала, і льон був м'який, наче шовк. Веретено і прядку вона знайшла в дуплі. Тепер весь льон був уже в повісмах, і вона могла почати прясти. Богданка сіла за прядку, й веретено закрутилося в неї, мов дзига, вона пряла і згадувала про свій дім, про те, як вона пряла з матір'ю і Дороткою, а батько їм щось розказував або читав.

"Тепер вони сидять там самі,— з гіркотою подумала дівчина,— і журяться, де я і чи побачать ще мене коли-небудь на цьому світі. Дуже мені хотілося б спрясти всю пряжу до завтра, але це неможливо. Та час мине непомітно, і я маю надію, що батьки діждуться нас усіх".

Вона витерла сльози, які заступили їй очі, а коли знов опустила фартух, раптом побачила перед собою собаку, який з гавкотом бігав довкола дерева. Вона вилізла з дупла подивитися, чи нема поблизу хазяїна собаки, й трохи віддалік побачила карету. Богданка сховалася в дуплі й почала відганяти собаку, але він не хотів іти і весь час гавкав.

У кареті сидів молодий князь, який повертався до свого замку з далекої дороги і заблукав у долині. Почувши собачий гавкіт, він послав кучера подивитися, що там таке. Кучер побачив Богданку, яка сиділа в дуплі верби й пряла, і запитав, хто вона й чому тут сидить.

Але Богданка тільки головою похитала й показала на мигах, що вона німа. Повернувся кучер до молодого князя й розповів про все, що побачив, додавши, що німа дівчина — справжня красуня. Молодий князь наказав кучерові негайно їхати до верби; біля дерева він зіскочив з карети й підійшов до дівчини. Богданка показала на мигах і йому, що не може розмовляти, але той не зважав на це й вирішив прекрасну прялю взяти з собою, бо вона йому дуже сподобалася.

Дівчина, почувши це, неабияк злякалася. Але тієї ж миті згадала слова братів, що повинна мовчки все стерпіти, хоч би що з нею сталося. Вона покійно здалася на князеву волю.

Князь зрадів, що дівчина не чинить опору, й за її знаком звелів кучерові перенести в карету весь льон та прядку з веретеном. Вони сіли, кучер стьобнув коней, і ті вихором помчали їх уперед.

Дорогою Богданка хотіла глянути на князя, бо від хвилювання навіть не встигла роздивитися його обличчя, але відразу ж потупила зір, зустрівшись з його прекрасними очима, сяйво яких її засліпило.

Вони мовчки доїхали до замку; Богданка не могла й не мала права говорити, а він не міг вимовити й слова, зачарований її красою. Слуги зачудовано дивилися на свого

князя, який допоміг зійти з карети незнайомій дівчині і звелів нести за нею повісма й прядку. Назустріч їм вийшла підстаркувата економка — далека князева родичка. Зовні вона здавалася привітною, але в душі з першого ж погляду зненавиділа Богданку. Це була лиха жінка, яка нікого не любила, крім самої себе; їй платили тим же, і тільки князь, у якого було добре серце, жалів її і довіряв усе господарство. Вона ж, знаючи його слабку струнку, так уміла до нього підлеститись, що він завжди їй вірив і часто бував несправедливий до інших.

Богданці велося в замку непогано — князь ладен був виконати будь-яку її забаганку. Вона добре бачила, що він її любить, і відповідала йому взаємністю. Про своїх братів Богданка не забула, старанно пряла і не промовила й слова навіть тоді, коли коханий князь запитав її, чи не хоче вона стати його дружиною. Вони й без слів розуміли одне одного, і князь, сяючи від щастя, звелів економці готуватися до весілля. Та нізащо не хотіла цього робити, почала всіляко відмовляти його, аби він не брав незнайомої дівчини, проте виявилася безсилою що-небудь удіяти. Коли вона побачила, що всі її намагання марні й що князь учинить, як замислив, то вирішила: "Хай одружується, хай краще бере це німе дівчисько, ніж рівню собі, бо тоді скінчиться в маєтку моє панування. А ця не наважиться верховодити. А якщо й наважиться, то я вже знайду спосіб відвадити її від цього назавжди".

Так думала лиха жінка, а сама вдавала, що з радістю готується до весілля. Богданці теж довелося на кілька днів одкласти прядиво й подбати про весільне вбрання, а ще, як личить господині, зустрічати гостей. Вона дуже швидко увійшла в цю нову для неї роль, і князь навіть забув, що вона не знатного роду. Князеву родичку Богданка теж розкусила, але не подавала й знаку, була з нею привітна й лагідна, уміло поряdkувала в домі. Слуги швидко полюбили свою нову господиню за її доброту. А князь не раз умовляв її, щоб вона кинула прясти, та Богданка не здавалася на його вмовляння і зрештою дала йому зрозуміти, що була б дуже нещасна, якби він не дозволив їй цього. Відтоді вона робила все, що хотіла.

Коли Богданка спряла весь льон, вона попросила поставити в її покої верстат і заходилася ткати полотно.

Минув якийсь час, і Богданка почала готуватися до того, щоб стати матір'ю. Князь вважав себе найщасливішою людиною в світі.

Богданці лишалося вже зовсім мало роботи — полотно лежало вибілене, і вона заходилася шити своїм сімом братам сорочки.

Тим часом у голові злої князевої родички визрів чорний задум. Вона не могла дочекатися, коли вже народиться молодий спадкоємець, усіляко підлещувалась до Богданки й так запобігала перед нею, що та через свою недосвідченість сприйняла це за вияв родинних почуттів.

Коли дитина мала вже от-от з'явитися на світ, князь отримав від товариша листа, буцім у того якийсь клопіт, і він просить князя приїхати на кілька днів. Неохоче покидав князь свою кохану дружину, але він не міг відмовити своєму товаришеві. Економці ж суворо наказав, на випадок чого, негайно прислати по нього найбиштришого

гінця і, попрощавшись з коханою дружиною, поїхав. Економка пообіцяла, що виконає все, як він звелів.

Через три дні після його від'їзду Богданка народила синочка. Біля неї не було нікого, крім економки, яка, тільки-но дитятко з'явилося на світ, заткнула йому рота, загорнула в пелюшку й викинула у вікно, а на його місце біля Богданки поклала кошенья. Для молодої матері це була страшна несподіванка, удар, якого не можна собі навіть уявити. Але що вона могла вдіяти! Біля неї нікого не було, ніхто не бачив того, що сталося, отож сердешна мусила мовчати, хоч і здогадувалась, що тут щось не так. Економка того ж дня написала князеві листа, в якому не тільки розповіла, що Богданка привела кошенья, а й придумала ще одну підлу брехню, ніби біля її ліжка з'явився якийсь страшний чоловік, і, коли він обняв Богданку, вона теж обернулася на бридку потвору, заговорила з ним незнайомою мовою і весь час реготала. Потім економка натякнула князеві про мавок, додавши, що Богданка, мабуть, теж мавка, і якщо він не хоче бути з нею нещасним, то хай негайно накаже спалити її. Другого листа вона написала князевому товаришеві, щоб той затримав князя в себе й не пускав до дружини, бо вона — бісівської породи.

Прочитавши такого листа, князь впав у відчай і не знав, що й робити. Товариш усіляко його розраював і нізачо не хотів од себе відпускати. Він сподівався, що князь трохи оговтається, а сам відіслав гінця з листом до князевої родички. В тому листі він повідомляв про князів відчай і обіцяв якийсь час його від себе не відпускати. А економка тим часом заходилася розпускати серед слуг лихі чутки про Богданку, і слуги боялися заходити до неї, хоч усі щиро любили її.

Коли гонець привіз листа, економка сказала, що лист цей від князя і що той велить мавку негайно спалити на вогнищі, бо може статися нове нещастя. Всі накази молодого князя виконувалися завжди без зволікань, отож вогнище незабаром готове було прийняти жертву.

А Богданка в цей час сиділа в своїй опочивальні, тиха й бліда, і, плачучи, дошивала рукав останньої сорочки. Раптом до неї входить економка й, оголосивши князів наказ, велить готуватися до смерті.

Богданка добре знала, що князь не міг віддати такого наказу, але що вона могла вдіяти сама одна проти розлютованого натовпу, який уже добувався до світлиці, аби побачити відьму? Вона на мигах попросила економку дозволити їй зробити ще останніх сім стібків, яких бракувало на рукаві, але та їй не дозволила. Тоді вона поклала недошиту сорочку на купу готових і зітхнула:

— Любі мої братики, я свій обов'язок виконала, а де ж ви?

І тієї миті учинився страшний шум, і натовп розступився, даючи дорогу сімом воронам, які принесли на своїх крилах гарненьке дитятко й поклали його Богданці на руки.

— Ми тут, люба наша сестрице. Чим могли, тим віддячили тобі за труд, а тепер мерщій накинь на нас ці сорочки! — сказав найстарший брат.

Охоплена радістю, Богданка взяла сорочки й одну за одною накинула на братів. І

вони тієї ж миті обернулись на статечних юнаків, і тільки в найменшого, Ярославека, на плечі лишилося сім пір'їн, бо сестра не встигла зробити на сорочці семи стібків.

Сестра й брати не тямалися з радості, коли у дворі раптом ударили кінські копита, мить — і Богданка вже обіймає свого чоловіка й подає йому врятованого синочка, Якби він міг полюбити її ще дужче, то був би це зробив, коли довідався від Богданчиних братів, що вона вчинила, аби визволити їх від закляття. На radoщах вони забули про лиху князеву родичку. Зате про неї пам'ятали слуги, з якими вона поводитися так жорстоко. Побачивши, що все це нещастя спричинила вона одна й тепер протискується крізь натовп, аби непомітно зникнути, вони схопили її за волосся й кинули у вогонь.

Коли про це довідалися князь і Богданка, від старої лишився вже тільки попільець Богданка почала плакати, але він заспокоїв її:

— Добре, що доля звільнила нас від неї. Ця відьма прислала мені таке страшне послання, що я трохи не збожеволів. Але я все-таки не втратив до тебе довіри і, попри всі перешкоди, сів на коня. Та був би запізнився, якби тебе не визволили твої брати.

— Забудьмо про це зло, адже тепер ми такі щасливі,— відповіла йому Богданка, цілуючи своє чарівне дитятко.

А незабаром князь продав усі свої володіння і разом з дружиною та її братами поїхав до їхніх батьків. Яка ж то була радість для старих, коли до них повернулися всі їхні діти, яких вони вважали давно втраченими, а з ними ще й зять та онук! Вони почувалися найщасливішими людьми у світі.